

וארא: אני פרעה

קיים הבדל בין האופן שבו אדם מדמה את עצמו, לבין מה שהוא באמת. בני אדם נבדלים זה מזה במידת הפער שבין הדימוי העצמי שלהם לבין הממשות. לדוגמה, אנשים רבים סבורים שהם שמנים מדי, גם אם אינם שמנים כלל וכלל. המצב הקיצוני של תופעה זאת הוא חולני: אנורקסיה היא מחלה, שבה הפער בין המציאות לדימוי כה גדול, שאף אדם שדוף כשיבולי מצרים הרעות, רואה את עצמו במראה כפרות השמנות העולות מן היאור. הגאווה והיהרהר דומות לה, במישור הרוחני. אדם רואה עצמו גדול בהרבה ממה שהוא באמת. בעלי שררה ותפקידים נכבדים נוטים לחשוב על עצמם במונחי התפקיד והמעמד הציבורי. לפעמים, אפשר לשמוע אותם מתראיינים בתקשורת ומדברים על עצמם בגוף שלישי. התופעה אינה ייחודית לאנשי מעלה ונכבדים. גם אצל אנשים פשוטים מן ההמון הדבר כך. אחד מאמין שהוא קשוב וסבלני, וכל חבריו סבורים שהוא קצר-רוח. מאידך גיסא, יכול אדם חסר-בטחון להחשיב עצמו כלא-יוצא, בעוד הסובבים אותו רואים בו כשרונות מופלאים. הפער בין הדימוי לממשות אינו דווקא לטובה או לרעה, ושעורו אינו קבוע. יתכן שאדם אחד יחשוב עצמו למוצלח בתחום אחד, מעבר למה שהוא, ובתחום אחר יחשוב עצמו לכשולן, פחות מכפי שהוא במציאות. כאמור, פערים קיימים אצל כל בני האדם, אבל יש מקרים שבהם הם גדלים לממדים חולניים.

הדימוי העצמי גורם לאדם להתנהג באופן שאינו טבעי לו. הדימוי כולא את האדם בתוך 'מצרים', מטיל מגבלות על מה שהוא רוצה ויכול לעשות. ילד בונה לעצמו דימוי של שובב ולפי זה הוא מתנהג בבית ספר. לאחר זמן, הוא אינו יכול להרשות לעצמו להתנהג באופן שייחשב על ידי חבריו כ'חנון', או אפילו בעיני עצמו. לפיכך, גם כאשר השעורים מעניינים אותו הוא ימשיך להשתובב ולא להקשיב, למרות הסקרנות והעניין שלו בנושא המסוים או במורה. אדם מבוגר שיצר לעצמו דימוי חנוט ומעונב, מתקשה להשתחרר ולהשתולל קצת, גם כשהדבר ממש מתבקש. אדם תופס עצמו כחילוני, ואינו יכול להרשות לעצמו להכיר בגילויי אמונה, או שהוא תופס עצמו כדתי ומדכא מחשבות ורגשות שנראים לו סותרים את אמונתו המוצהרת. תלמיד חכם, מתנהג לפעמים כמו הדימוי של אביו או של רבו, הגם שאינו מתקרב למעלתם, או אדרבה, מזלזל בעצמו מפני שאינו מחשיב עצמו בדרגתם של מוריו, אף על פי שהוא עצמו ראוי לכבוד ויקר על גודל מעלתו והיקף תורתו. נראה, שכל אדם לכוד בתוך הדימוי שלו, במידה זו או אחרת.

אחת התכונות האופייניות של פרעה היא תפיסתו את עצמו כאל. הנביא יחזקאל העיד על פרעה שאמר על עצמו: 'לי יאורי ואני עשיתיני'. (יחזקאל כט ג). חז"ל הציגו זאת באור מגוחך, בהסבירם את הפסוק 'לך אל פרעה בבקר הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאור' (שמות ז טו) כך: 'לפי שאותו רשע היה משתבח ואומר שהוא אלוה ואינו יוצא לנקביו, לפיכך היה יוצא בבוקר'. (שמות רבה ט ח). פרעה שיחק את תפקיד האל במידה כזאת שהתיימר להעלים את חולשת הצרכים האנושיים הטבעיים שלו. קרוב לוודאי, שההצגה לא נועדה רק כלפי חוץ, אלא שגם בלבו פנימה נפתח לחשוב את עצמו לאליל.

'פרעה' אינו רק דמות היסטורית של מלך מצרי שחי בעבר, זו תכונת אישיות שקיימת אצל בני אדם רבים, בכל הדורות כולם.

תקנתו של 'פרעה' היא על ידי 'משה'. משה שהוא 'ענו מכל אדם', יכול להתבונן במראה בלי שום פער בין מה שהוא למה הוא רואה וחושב על עצמו. הענוה האמיתית היא היכולת לראות את עצמך כפי שאתה. אין זו הצטנעות, אמיתית או מעושה, שבה אדם חושב עצמו לדבר אחד ומציג עצמו פחות מכך, מסיבות של נימוס או אפילו תיקון המידות. משה רבנו יודע שהוא אדון הנביאים, אבל הוא אינו מתפעל מכך וממשיך לפעול כמשה רבנו, ולא באופן שבו יכול היה לדמות איך צריך להראות 'אדון הנביאים'. כשמשה מתייצב מול פרעה, הוא מציג לפניו כביכול הזדמנות לפגוש את פרעה האמיתי, לא המדומיין. הסצנה שבה העמידו חז"ל את משה מול פרעה בעת רדתו בבוקר המימה לעשות את צרכיו, היא משל מדויק מאד: פרעה מספר לאחרים, וגם לעצמו, את הסיפור אודות אלהותו, ומשחק את תפקיד האל. משה ניצב מולו וחושף את חולשתו האנושית בפרהסיא. לכל אדם יש אפשרות לפגוש את תיקון מידת פרעה שלו, במידת משה רבנו. אם על ידי התבוננות כנה בעצמו, ואם בעזרתם של מוריו, ידידיו, תלמידיו, ומעל לכל – בני ביתו. להם קל יותר לראות אותו כמות שהוא, וגם לשתף אותו במראה עיניהם. אמנם, לא כל אדם פתוח להקשיב לזולת ולתקן את הדימוי שלו בהתאם לכך. לא לכל אדם חברים שמוכנים לשתף אותו במה שהם רואים. הדבר תלוי לא מעט במידת הנכונות להקשיב שהוא משרד לזולתו. המאבק בין משה לפרעה נמשך זמן רב, מכה אחרי מכה, ועדיין פרעה לא היה מוכן לקבל את

הביקורת של משה עליו, על שלטונו, ועל ראייתו את עצמו ככל-יכול. כך גם ההתמודדות בין ה'פרעה' לבין ה'משה' של כל אדם ואדם.

היציאה ממצרים מוסברת בחסידות, בין היתר, כיציאת האדם ממיצרי עצמו. (עי' לדוגמה שפת אמת פרשת וארא, שנת תרל"ד), מן המצרים שהטיל עליו הפן הפרעוני באישיותו. יציאת מצרים היא נס שמצריך הרבה סיעתא דשמיא. שכן הדימוי העצמי שאדם בונה לעצמו הוא שעבוד שקשה לפרוק אותו ולהשתחרר ממנו. לפעמים אדם עובד שנים רבות בפרך כדי לבנות 'ערי מסכנות' שלמות: משפחה, מקצוע, מעמד חברתי, תפקיד ותארים. כל אלו עלולים להיות סוג של פירמידה מצרית שמטרתה להנציח את דמותו הפרעונית, בעוד הוא עצמו קבור באחת ממחילותיה, מבלי שאיש, לרבות הוא עצמו, אינו יודע למצוא את הפתח איך להגיע אליו. כאשר אדם מוצא את הפתח לדרכו אל עצמו, הוא יכול להתחיל לחיות כבן-חורין. (אורות הקודש ג' פסקאות עז – צט).